

ПУТЕВИМА РЕЧИ

Зборник радова у част Даринки Гортан Премк

Уредник:

РАЈНА ДРАГИЋЕВИЋ

Београд
2017.

Branko Đ. Tošović*

Institut za slavistiku Univerziteta „Karl Franc” u Gracu
(Institut für Slawistik der Karl-Franzens-Universität Graz)

DERIVACIONI INTERNET

Analiza je posvećena jeziku interneta, njegovim jezičkim nivoima i jezičkim disciplinama koje ih proučavaju, strukturi mrežne tvorbe riječi i korpusu za istraživanje. U radu se pokušava naći odgovor na pitanje koliki je i kakav tvorbeni potencijal veba, koliko se u njemu ispoljava tvorbeni kreativnost i kakva je priroda derivacionih inovacija (jedinica, postupaka i modela).

Postoje tri osnovna tipa mrežnih tvorenica: kauzativne, utilitarne i perlokutivne, te četiri interakcijska bloka: tvorba riječi i internet, tvorba riječi u internetu, internet u tvorbi riječi, percipiranje, valorizovanje i regulisanje interakcije tvorba riječi – internet.

Korpus za proučavanje čine dva potkorpusa: primarni (autohtoni, iskonski mrežni resursi) i sekundarni (drugi izvori).

Ključne riječi: tvorba riječi, derivacija, internet, jedinice, postupci i modeli, novotvorenica, inovacija.

0. Kraj prošlog stoljeća i početak našeg obilježeni su rađanjem i formiranjem novog pravca – internetske lingvistike (mrežne nauke o jeziku), koja se bavi proučavanjem fonetsko-fonološke, grafijske, leksičko-semantičke, prozodijske, idiomatske, tvorbene, morfološke, sintaksičke, tekstualne i stilističke strukture jezika svjetske paučine.

1. Jezik i veb dva su u mnogo čemu heterogena fenomena: a) jezik ima dugu istoriju, a internet se pojavio sasvim nedavno, b) jezik se proučava hiljadama godina, a internet se istražuje tek u posljednje dvije-tri decenije, c) jezik ima potpuno formiranu strukturu, a internet je struktura u nastajanju, d) jezik je sistem (langue) i realizacija sistema (parole), a internet realizacija bez

* Emeritus Prof. Dr. Branko Tošović
branko.tosovic@uni-graz.at
<http://www.gewi.kfunigraz.ac.at/gralis/>

sistemskog praobrasca, e) jezik je, prvenstveno, sredstvo opštenja, a internet sredstvo, prostor, kanal veze, sfera života i djelatnosti. Jezik i internet su kompatibilni u osnovnim funkcijama koje vrše: komunikativnoj (opštenje), informativnoj (saopštavanje) i perlokutivnoj (djelovanje). Međutim, internet posjeduje funkcije koje se ne susreću u tipologiji jezičkih funkcija (npr. prezentaciona, samoizražavajuća i samodokazujuća). Kao sredstvo opštenja jezik se veoma razlikuje od interneta time što posjeduje strogi i ograničeni komplet znakova u obliku elementarnih jedinica (slova, fonema, glasova, morfema, afiksa), dok je internet šaroliki višekodni (verbalni i neverbalni) kompleks. Ako se jezik i internet razmatraju kao dvostrana zavisnost (**A** zavisi od **B**, **B** zavisi od **A**), može se reći da komunikacija na vebu nije moguća u punom obimu ili uopšte bez jezika, ali jezik može da postoji bez interneta. Pošto su danas život i djelatnost ljudi nezamislivi bez interneta, njegova interakcija sa jezikom sve je više dvosmjerna i bezalternativna. Ona se javlja u obliku intralingvističke simbioze (objedinjuje se internetska lingvistika, kompjuterska lingvistika i koprusna lingvistika) i interlingvističke simbioze (objedinjuje se internetska lingvistika, strukturna lingvistika, opšta lingvistika, primijenjena lingvistika). Difuzija jezika i interneta sve se više širi i jača, podstičući razvoj i nastanak novih jezičkih oblika interneta i novih mrežnih oblika jezika. U inovativne jezičke oblike interneta posebno spada način izražavanja u autohtonim žanrovima interneta tipa bloga, foruma, čata, elektronske pošte. Internet daje lingvistima nove mogućnosti, između ostalog, da brzo nalaze neophodnu građu i dobijaju informaciju o njenoj proučenosti. Internet pruža posebno derivatolozima ono što je ranije bilo nezamislivo – praćenje nastajanja novih riječi u režimu realnog vremena, bukvalno po minutima i čak sekundama.¹ Njima se faktički nudi direktni prenos čina jezičkog stvaranja u kome se tvorenice munjevito pojavljuju, kao iskre, a takođe munjevito nestaju. Slikovito, dolazi do trenutnog raspada novonastale riječi, koja živi onoliko koliko živi slika na monitoru. To su svojevrsne derivacione zvijezde padalice koje se gasu da se nikada više ne pojave. Iznenađne tvorbenne iskre moguće je opservirati puna 24 sata. Na tu temu piše Dejvid Kristal:

[...] uz rijetke izuzetke, nemoguće je identifikovati tačan trenutak u kome nova riječ ili smisao ulazi u jezik. Međutim vremenskim označavanjem veb-strana i sposobnošću praćenja izmjena otvara se cijeli niz novih mogućnosti. Ako sutra u 9:42 na svome veb-sajtu uvedem novu riječ kao što je digitekstualizacija, leksikografi će biti u stanju da kažu da je prva zabilježena upotreba te riječi bila u 9:42 toga dana. Takva hronološka određenost do sada je profesionalno interesantna bila samo forenzičkim lingvistima u nastojanjima da identifikuju obrasce kriminalne interakcije, ali će u budućnosti imati mnogo širu relevantnost (Kristal 2012: 22).

¹ Ilustrativan primjer su pričaonice tipa ZEVALO.NET (Zevalo-www).

2. Svaka lingvistička disciplina ima svoj komplet internetskih jedinica i svaka se na svoj način bavi vebom. Među njima izdvaja se po broju radova sociolingvistika, govorna kultura, lingvodidaktika i stilistika. Na sociolingvističkom nivou razmatra se pitanje pozitivnog i negativnog djelovanja interneta na život i djelatnost ljudi, posebno na komunikaciju među njima, vrši se popularizacija nacionalnih jezika, naročito malih, i preduzimaju pokušaji oživljavanja (spasavanja) jezika koji izumiru.² U okviru govorne kulture odvija se intenzivna borba za njegovanje jezika, čuvanje i poštovanje jezičkih normi. U oblasti lingvodidaktike široko se populariše internet za proučavanje maternjeg i/ili stranog jezika.

Među mrežnim lingvističkim disciplinama posebno se izdvaja stilistika, budući da je značajan dio internetske komunikacije ekspresivno obojen. Devid Kristal izdvaja, na primjer, četiri koncepcije internetske lingvistike, među kojima se nalazi stilistička, pored sociolingvističke, obrazovne i praktične (Cristal 2005-www).³

Što se tiče istraživanja jezičkih nivoa, preovladavaju radovi iz leksikologije,⁴ leksikografije⁵ i tvorbe riječi, manje iz gramatike⁶ (morfologije i sintakse⁷).

² Ovdje postoji sličnost između jezika i interneta u tome što jezici nestaju onako kako nestaju mrežni portali, sajtovi i žanrovi.

³ On ističe da je internet toliko raznolik da u njemu nema smisla govoriti o jeziku veba uopšte (Cristal 2005-www: 91). Međutim, postoje različiti nazivi: *jezik interneta*, *jezik veba*, *jezik Mreže*, *sajber govor*, *sajber jezik*, *mrežni jezik*, *mrežni govor*, *elektronski jezik*, *posebna funkcionalna vrsta jezika*, *podjezik*, *elektronski posredovani diskurs*, *kompjuterski posredovani diskurs*, *elektronska posredovana komunikacija*, *digitalna posredovana komunikacija*, a takođe nazivi lingvističke discipline: *internetska lingvistika*, *internetska nauka o jeziku*, *mrežna lingvistika*, *veb lingvistika*... O gramatičkim i pragmatičkim pitanjima interneta v. Kristal 2012: 56–60, 60–64, 81–83.

⁴ Kristal 2012: 81.

⁵ Već sada internet nudi mnoštvo onlajn rječnika, jednojezičnih i višejezičnih, sa opštom i užom (specijalizovanom) leksikom.

⁶ Neki termini su zauzeti pošto su korišćeni i prije pojave interneta. Ovdje, recimo, spada *mrežna gramatika*, koju je predložio Vudski i koja predstavlja potkategoriju transformacionih gramatika, gramatiku proširenih prelaznih mreža, a obuhvata skup usmjerenih podgrafova (mreža prelaza) sa konačnim brojem stanja (<http://studopedia.org/12-11812.html>).

⁷ U internetu preovladava analiza sintakse programa za izradu mrežnog interfejsa, mrežnih žanrova, mrežnih komandi i pretraživača (oni po pravilu imaju i naziv: *alternativna sintaksa PHP*, *netrivijalna sintaksa* ili *JavaScript za hakere*, *sintaksa URL*, *sintaksa XML fajlova*, *sintaksa koda*, *sintaksa komandi*, *sintaksa prežraživača*, *sintaksa stilova CSS*, *sintaksa fajla*, *sintaksa jezika PHP*, *sintaksa jezika naloga*, *sintaksa jezika šablona*, *sintaksa komandi click u imacros*, *sintaksa jezika programiranja python 3*, *specijalna (proširena) sintaksa Google*, *neprobnojna sintaksa @font-face*). To se odnosi i na *mrežnu morfologiju* (v. Braun 1995).

Iako se sve više i sve češće pojavljuju radovi posvećeni internetskoj lingvistici, za sada nedostaje sistemski pristup. To potvrđuje i činjenica da nam nisu poznate publikacije tipa Internetska leksikologija, Internetska morfologija ili Internetska sintaksa.⁸

3. Sve navedeno ukazuje na neophodnost da se zasnue važan dio mrežne lingvistike: internetska tvorba riječi. Ona treba da se bavi analizom (a) obrazovanja novih riječi u internetu pomoću starih i novih derivacionih sredstava i derivacionih postupaka, (b) funkcionisanja tvorenicu u internetu. Glavni predmet internetske tvorbe riječi jeste građenje riječi i njihovo funkcionisanje onlajn (kiberderivacija u pravom smislu) ili oflajn-onlajn (kiberderivacija mješovitog tipa). Proizvodi internetske tvorbe jesu kiberderivati – imenice, pridjevi, glagoli, riječice i izolovani oblici promjenljivih vrsta riječi, sa različitim dodatnim (fakultativnim) ekspresivno-emocionalnim nijansama ili bez njih. Među takvim tvorenicama posebnu pažnju izazivaju one koje nastaju i potpuno mogu da funkcionišu samo u internetu. Cilj internetske tvorbe riječi jeste naći i opisati onlajn derivate, a takođe odgovoriti na pitanje u čemu se razlikuju onlajn tvorenice (u obrazovanju i korišćenju) od klasičnih (oflajn) tvorenicu i kakva subjektivna značenja nastaju u internetu.

4. Pošto je internet prava revolucija u komunikaciji, životu i radu ljudi, postavlja se pitanje da li ta revolucija izaziva tvorbenu revoluciju. Smatramo da je internet revolucija, a mrežna tvorba riječi evolucija sa elementima revolucije u nekim aspektima, npr. u jačanju komunikativne, socijalne, autoprezentacione (samodokazujuće) i zabavne funkcije. Dakle, radi se o revoluciji u komunikaciji i evoluciji u tvorbi riječi, odnosno o tvorbenoj evoluciji u mrežnoj revoluciji.

5. Tvorba riječi nije dominantna tema u radovima o jeziku interneta. Tako Dejvid Kristal u INTERNETSKOJ LINGVISTICI ni u jednom dijelu (1. Lingvističke perspektive, 2. Internet kao medijum, 3. Mikroprimjer: Tviter, 4. Jezičke promjene, 5. Višejezični internet, 6. Primijenjena internetska lingvistika, 7. Forenzička studija slučaja, 8. Ka teorijskoj internetskoj lingvistici, 9. Smjernice i aktivnosti za istraživače) ne izdvaja tvorbu riječi, ali govori o neologizaciji, neologizmima, terminima, složenicama i sl. (Kristal 2012: 72–75).⁹

6. Postoje tri osnovna tipa mrežnih tvorenicu: a) kauzativne (izazvane pojavom novih pojmova, predmeta, osobina, radnji i stanja), b) utilitarne (izazvane težnjom ka ekonomičnosti),¹⁰ c) perlokutivne (orijentisane na efekat, i to stilistički: stvaranje ekspresivnosti i emocionalnosti, ludistički – igra riječima,

⁸ Izuzetak je Internetska stilistika, pošto već postoji jedna monografija (Tošović 2015).

⁹ On razmatra primijenjenu internetsku lingvistiku, žanr, varijetet, registar, internet output (posebno imejl), hipertekstualnost i dr., te konstatuje da je teško pratiti brzinu i tempo inovacija.

¹⁰ V. Kristal 2012: 87–88.

demonstrativni – izražavanje protesta, destruktivni – narušavanje jezičkih normi i provokacioni – korišćenje tvorbenih erativa).

7. Korpus za proučavanje mrežne tvorbe riječi čine dva potkorpusa: primarni (autohtoni, iskonsko mrežni) i sekundarni (neautohtoni). U prve spadaju prvenstveno onlajn korpusi, mrežna sredstva masovnog informisanja bez odgovarajuće oflajn verzije, forumi (književni, novinarski, naučni, administrativni, interpersonalni i dr.), čatovi, onlajn rječnici (internetski termini, žargon, opšti rječnici, druga leksikografska izdanja), elektronske biblioteke, elektronska pošta. Druge obrazuje građa koja se prenosi u Mrežu iz ostalih komunikativnih prostora.

8. Internetska tvorba riječi obuhvata četiri tematska bloka: 1. tvorba riječi i internet, 2. tvorba riječi u internetu, 3. internet u tvorbi riječi, 4. percipiranje, valorizovanje i regulisanje interakcije tvorba riječi – internet.

9. U prvom bloku (Tvorba riječi i internet) nalaze se problemi kao što su: pozitivno i negativno djelovanje interneta na tvorbu riječi; nivo proučenosti derivacionih resursa interneta i stepen zainteresovanosti derivatologa da se bave tom građom; koliko globalno elektronska mreža (a) pomaže/može pomoći u proučavanju tvorbene strukture riječi, (b) pruža koristan materijal za derivaciona istraživanja, (c) daje mogućnost da se traži i nalazi neophodna literatura; može li internet ubrzati i poboljšati proučavanje tvorenica; kakvo mjesto zauzima tvorba riječi u internet lingvistici i u kakvom se odnosu nalaze lingvističke discipline, posebno (a) povezanost mrežne tvorbe riječi i mrežne gramatike, (b) mrežne tvorbe riječi i mrežne leksikologije, (c) interakcija mrežne tvorbe riječi i mrežne stilistike.

10. Drugi blok (Tvorba riječi u internetu) obuhvata sljedeća pitanja: tvorba novih riječi u mrežnim sredstvima masovnog informisanja; derivacioni procesi u socijalnim mrežama, na forumima, u čatovima i elektronskoj pošti; tvorbena krativnost predstavnika velikih i malih korisničkih grupa; tvorenice u mrežnoj komunikaciji ljudi koji svjesno narušavaju književne norme i čiji je jezik usmjeren na to da izgleda kao da je nepismen i nekulturan (tzv. jezik „slabo adekvatnih”, „ljudi sa dna” i sl.); tvorbeni oblici, značenja i kategorije u govoru „stalnih stanovnika interneta” (tzv. virtuala); tvorba riječi izmišljenih jezika (autorskih, ličnih, pomoćnih, konstruisanih, fantastičkih) koji koriste internet kao jedinu platformu; tvorba riječi u tzv. maminskom jeziku; leksičke tvorenice u internet reklami; prelaz novotvorenica iz onlajn komunikacije u oflajn komunikaciju i obrnuto; internet kao tvorbeni korpus (tekstovi, rječnici, baze podataka); monomedijalni i multimedijalni karakter tvorenica u internetu; tvorba riječi u mrežnim žanrovima koji brišu granice između ličnog (intimnog) i javnog; tvorenice u hiperlinkovima, tegovima, lidovima (stimulansima, mamcima da se klikne) i drugim strukturnim segmentima; tvorenice u demotivatorima (mrežnim posterima koji se odlikuju istim formatom i različitim punjenjem);

tvorenice u polilogu (razgovoru više učesnika); tvorbena priroda mrežnih erativa (svjesnih grešaka); derivacioni stvaralački duh; mrežne (jezičke) igre kao izvor novih riječi; tvorbeni aspekti bontona nezvaničnog dijela interneta; tvorbeni memovi (izrazi i fraze, ponekad besmisleni, koji su postali spontano popularni u elektronskoj pošti, blogovima i forumima, a onda i šire); narušavanje/očuvanje tvorbenih normi; derivacioni radikalizam i radikalne derivacione promjene; terminološke inovacije; stvaranje žargonske leksike; generisanje novih riječi kao oblik provokacije i destrukcije (tzv. *trolling* – zlonamjerno uplitanje u mrežnu komunikaciju u obliku izazivanja gnjeva, konflikta kod učesnika opštenja skrivenim i otvorenim zadirkivanjem, ponižavanjem, vrijeđanjem); mogućnost prevođenja leksičkih tvorenica sa jednog jezika na drugi; tvorenice u mrežnim književnoumjetničkim, publicističkim, naučnim, administrativnim i razgovornim tekstovima.

11. U trećem bloku (Internet u tvorbi riječi) dolaze problemi tipa: uticaj globalnih karakteristika, specifičnosti i markera interneta, kao što su (a) postojanje više kanala, multimedijalost, nelinearnost (hipertekstualnost), razuđenost recipijenata, (b) medijska konvergencija, hibridizacija, objedinjavanje kodova (tekstualnog, zvučnog, vizuelnog), opštenje u režimu realnog vremena (pozitivne i/ili negativne strane), (c) snažna individualizacija i intimizacija; djelovanje anonimnosti autora i učesnika u mrežnoj komunikaciji, a takođe pseudonimizacije (korištenje nadimaka i izmišljenih patronima); nepostojanje čvrste, unutrašnje kontrole u nezvaničnoj sferi interneta kao tvorbeni izvor; derivacioni plus i minus; tvorbeni aspekti spontanosti opštenja; tvorbene posljedice svedozvoljenosti, haosa, anarhije u nekim dijelovima interneta; uticaj tipičnih funkcija interneta, posebno autoprezentacije (samoizražavanja i samodokazivanja) i zabavne (razonode); tvorbena (ne)predvidljivost interneta; uticaj izrazite individualizacije mrežne komunikacije; odraz dvaju globalnih segmenata interneta – zvaničnog i nezvaničnog.

12. U četvrtom bloku (Percipiranje, procenjivanje i regulisanje interakcije internet – tvorba riječi) nalaze se pitanja kao što su: individualno i kolektivno valorizovanje internetskih derivatema; percepcija (pozitivna, neutralna, negativna) mrežnih neologizama; prihvatanje ili odbijanje novotvorenica, njihovo usmjeravanje i regulisanje u obliku jezičkih normi; internetska tvorba riječi i proces globalizacije; liberalni i puristički pristup tvorenicama.

13. Da bi se odgovorilo na sva pitanja, potrebne su dublje i šire analize, pa ostaje da na ograničenom prostoru ovog rada pokušamo da ih samo globalno dotaknemo.

14. U prvom bloku (Tvorba riječi i internet) može se konstatovati da je nivo proučenosti derivacionih resursa interneta i stepen zainteresovanosti derivatologa prilično slab i nedovoljan, posebno u odnosu na činjenicu da postoji ogromna građa koja ni približno nije razmotrena i protumačena. Neosporno

je da internet ubrzava i poboljšava metodologiju i proces proučavanja tvorbe riječi.

15. U drugom bloku (Tvorba riječi u internetu) zapaža se da su najveći generatori derivatema dijelovi nezvaničnog interneta, mrežni žanrovi koji brišu granice između ličnog (intimnog) i javnog, posebno socijalne mreže, forumi, čatovi i elektronska pošta. Izrazitu kreativnost ispoljavaju učesnici opštenja koji svjesno narušavaju književne norme. Jedna od takvih grupa djeluje na sajtovima i forumima za žene, mlade majke i trudnice. Njihov se jezički izraz odlikuje izraženom (pa i prekomjernom) upotrebom deminutiva i hipokoristika, posebno u tepanju i izražavanju umiljatog odnosa prema djetetu. Postoje i tzv. reproduktivni deminutivi.

U demotivatorima (demotivacionim posterima)¹¹ tvorenice dolaze kao dio originalnog i neobičnog tematskog punjenja zadanog grafijskog okvira, npr.:

Molim *vujakšijaše*, da mene i babu više ne definišu ♦ Moj *milkšejk* je bolji od tvog! [iznad slika sa ženskim grudima], *Fejspalma*. Znači nema dalje. Glup si k'o tociolo. Ne diraj više tastaturu. [iznad slika sa jednim srpskim političarem]. ♦ *Situacionistička* internacionala srcu mome mila [iznad slika djevojke sa velikim oblinama]. ♦ *Partibrejkeri* sizofreničareva ekipa ♦ *Nosolibri* poslednji stadijum pijanstva. [iznad slike sa nosorogom koji ima krila]. Primjeri iz: Vukajlija-www.

Postoje tvorbeni memovi (nove „elementarne čestice” derivacije, svojevrsni mrežni virusi) – izrazi i fraze koji su postali spontano popularni u elektronskoj pošti, blogovima i forumima na bazi imitacije i samokopiranja, odnosno repliciranja samih sebe (prerasli su u jedinice kulturnog koda, jer se šire od osobe do osobe dok ne zahvate cijelu kulturu). Takva je mem-tvorenića *brotobejarabi*: „Treća slika, koja opet prikazuje ljutito lice malog dječaka, popraćena je riječju *brotobejarabi* koja je kombinacija riječi *broto* i izraza *tobejarabi* koji se u bosanskom jeziku koristi za izražavanje čuđenja” (Berberović, Delibegović Džanić-www). Posebno su rašireni politički memovi (slogani) u demotivacionim posterima.

16. U trećem bloku (Internet u tvorbi riječi) snažno se ispoljava anonimnost autora i učesnika u mrežnoj komunikaciji, a takođe i pseudonimizacija (korištenje nadimaka i izmišljenih patronima) u stvaranju korisničkih imena (nikova), pa se, recimo, objedinjava broj i korijen/osnova, početne foneme zamjenjuju se ciframa (npr. *3gger*).

U internetskoj tvorbi snažno dolazi do izražaja zakon ekonomije/ekonomičnosti (nastojanje da se sa što manje sredstava što brže i jednostavnije izrazi misao), pa se u te svrhe koristi kompresivna tvorba: konverzija (morfološko-sintaksički postupak zasnovan na obrazovanju riječi bez tvorbenih afiksa,

¹¹ Posebno bogatu kolekciju demotivatora nalazimo na Vukajliji-www.

transpozicija: prelazak iz jedne vrste riječi u drugu), slaganje (morfološki postupak objedinjavanja dviju proizvodnih osnova pomoću interfiksa u novu riječ), sraščivanje (leksičko-sintakstički postupak obrazovanja tvorenice od čitave sintagme), stezanje sintagmi (sufiksalna univerbacija: određena riječ se izostavlja, a osnovi se dodaje sufiks, uglavnom služe za zbijanje smisla čitave sintagme u jednu riječ) i skraćivanje. Ovo posljednje posebno je često u čatovima (pričaonicama), na forumima i diskusionim formama. Dosta abrevijatura nastaje na bazi psovki. Skraćenice se često prave od engleskih riječi bez domaćeg ekvivalenta (*OMG* 'Oh My God'), ali ponekad se i on javlja (*OMG* 'Oh My God' → *OMB* – Oh moj Bože'). U nekim slučajevima strane skraćenice dobijaju drugo značenje: *IRL* (*In real life*) 'u stvarnom životu' → 'irealno'.

Neke pojave i tendencije otvaraju pitanja vezana za lingvistički interdisciplinarni odnos, pri čemu prije svega imamo u vidu grafijske postupke, tačnije grafijske skraćenice tipa *NOSTALgija* i korišćenje crtice za prenošenje tuđeg iskaza ili citata tipa *čovjek-koji-ne-zna-šta-da-radi-sa-sobom* (koje su dugačke i ponekad teške za izgovor, pa se radi o pojavi suprotnoj ekonomiji) – da li se takvi primjeri mogu smatrati tvorenicama (složenicama), jer se u suštini radi samo o formalnom postupku (načinu pisanja) i da li se može govoriti o posebnom dijelu tvorbe riječi – grafoderivaciji. Ovdje spadaju i kombinovane operacije grafičke obrade posuđenica: integracija transkripcije i transliteracije, supstitucije i adaptacije.

Tu je i problem novih tvorbenih gnijezda sa tvorbenim lancima i paradigama (otvorenog karaktera) koja imaju kao dominantu mrežnu terminologiju, tipa *internet*. Nedoumicu izaziva, recimo, obrazovanje pridjeva, način njihovog pisanja, upotreba genitivne sintagme umjesto kongruentnog atributa: *internet-ska lingvistika*, *internet-lingvistika*, *lingvistika interneta*, *mrežna lingvistika*, *lingvistika veba*...

17. U četvrtom bloku ispoljava se u nekim jezicima liberalni odnos prema mrežnim tvorenicama, a drugim puristički. Tvorbeno čistunstvo je usmjereno u dva pravca: (a) na afirmaciju, aktualizaciju i implementaciju nacionalnih, domaćih, autohtonih derivacijskih modela, postupaka i sredstava, (b) potiskivanje, odbacivanje i izbacivanje derivacijskih modela, postupaka i sredstava koji se smatraju stranim, tuđim, nepotrebnim, pa i opasnim za dati jezik.¹² U te svrhe koriste se različite metode: filtriranje, kontrastiranje, preporučivanje, izbacivanje, eliminiranje, zabranjivanje, razjednačavanje (npr. po hrvatskosti ili srpskosti) itd. Restriktivni pristup naročito dolazi do izražaja u hrvatskoj

¹² „Puristički orijentirani jezikoslovci često nude doslovne/nepotpune prijevode, koji zvuče čudno, neprirodno, čak zastarjelo – hrv. *upravitelj događanja* za eng. *event menadžer* (ne znamo što bi menadžeri na to rekli) ili hrv. *očvrsje* (prema Babiću) za eng. *hardver* (ovdje nije moguće izvesti pridjev iz domaće imenice, što stvara tvorbeni zastoj ili nemogućnost prilagodbe domaće riječi tvorbenim pravilima hrvatskoga standarda)” (Dugina 2016: 26).

jezičkoj politici, međutim, ni on se ne može oduprijeti tvorbi po engleskim uzorima tipa *lajkanje*, *fejkanje*, *četanje*, *teganje*, *surfanje*, *logirati se*, koji nastaju hibridnim putem (spajanjem korijena engleske lekseme i domaćeg afiksa). Od nekih anglicizama posebno često se grade nove riječi sufiksalsnom tvorбом tipa *keširanje*, *keširati*.

Globalizacija na tvorbenom planu ispoljava se u preuzimanju anglo-američkih afiksa, deirvacionih modela i postupaka, jačanju analitizma i aglutinativnosti.

LITERATURA

- Berberović, Delibegović Džanić-www:** S. Berberović, N. Delibegović Džanić, *Bitno je biti...? – Teorija konceptualne integracije i internetski politički memovi*. <https://www.researchgate.net/profile/Nihada_Delibegovic_Dzanic/publication/283505073_Bitno_je_biti_-_Teorija_konceptualne_integracije_i_internetske_politicke_meme/links/56f4475608ae81582bf0a248.pdf?origin=publication_detail>. 15. 9. 2016.
- Braun 1995:** Д. Браун, Сетевая морфология и русский глагол, у: *Вестник МГУ. Филология*, Москва, 6, 15–18.
- Cristal www:** D. Crystal, *The scope of Internet linguistics*, у: <http://www.google.at/url?sa=t&rct=j&q=&esrc=s&source=web&cd=2&ved=0ahUKEwjYu4Lhp8fLAhVCZQ8KHWdMAYIQFggiMAE&url=http%3A%2F%2Fwww.davidcrystal.com%2FDavid_Crystal%2Finternet.htm&usq=AFQjCNGU1hocBRwBgA5Z2g_Gqq_x3hQzxxg&sig2=frzBOea8N9uzBrL2Sr5kBQ&bvm=bv.117218890,d.bGs&cad=rja>. 10. 2. 2016.
- Dugina 2016:** D. Dugina, Hrvatski purizam i tvorba riječi u raljama interneta, у: B. Tošović, A. Wonisch (Hg./Ur.), *Das Leben der Jugendlichen im Internet. Sprachliche, literarische, kulturelle und gesellschaftliche Aspekte*, Hamburg: Dr. Kovač, 17–32. [Neue slawistische Horizonte, Band 4].
- Đurić 2016:** D. Đurić, Tvorbeni procesi na forumu krstarica.com, у: B. Tošović, A. Wonisch (Hg./Ur.), *Das Leben der Jugendlichen im Internet. Sprachliche, literarische, kulturelle und gesellschaftliche Aspekte*, Hamburg: Dr. Kovač, 33–46. [Neue slawistische Horizonte, Band 4].
- Grabovac 2016:** M. Grabovac, Wortbildung im Forum teen385.com, у: B. Tošović, A. Wonisch (Hg./Ur.), *Das Leben der Jugendlichen im Internet. Sprachliche, literarische, kulturelle und gesellschaftliche Aspekte*, Hamburg: Dr. Kovač, 47–60. [Neue slawistische Horizonte, Band 4].
- Janežić 2016:** S. Janežić, Tvorbeni procesi na forumima žena, у: B. Tošović, A. Wonisch (Hg./Ur.), *Das Leben der Jugendlichen im Internet. Sprach-*

- liche, literarische, kulturelle und gesellschaftliche Aspekte*, Hamburg: Dr. Kovač, 67–78. [Neue slawistische Horizonte, Band 4].
- Jonjić 2016:** M. Jonjić, Wortbildung im Internet. Eine Analyse neuer Lexeme in kroatischen, bosnischen und serbischen Foren, in: B. Tošović, A. Wonisch (Hg./Ur.), *Das Leben der Jugendlichen im Internet. Sprachliche, literarische, kulturelle und gesellschaftliche Aspekte*, Hamburg: Dr. Kovač, 79–100. [Neue slawistische Horizonte, Band 4].
- Kristal 2012:** D. Kristal, *Internetska lingvistika* (s engleskog preveo Goran Drinčić), Podgorica: Institut za crnogorski jezik i književnost [Original: Crystal, David. *Internet Linguistics: A Student Guide*].
- Manović 2015:** L. Manović, *Jezik novih medija* (preveo s engleskog Aleksandar Luj Todorović), Beograd: Clio [Manovich, Lev. *The Language of New Media*, 2001].
- Milenković 2016:** T. Milenković, Najfrekventnije skraćenice u internet komunikaciji na srpskom jeziku, u: B. Tošović, A. Wonisch (Hg./Ur.), *Das Leben der Jugendlichen im Internet. Sprachliche, literarische, kulturelle und gesellschaftliche Aspekte*, Hamburg: Dr. Kovač, 133–154. [Neue slawistische Horizonte, Band 4].
- Mujadžić 2016:** Š. Mujadžić, Tvorba riječi na internetu (derivacioni polilog), u: B. Tošović, A. Wonisch (Hg./Ur.), *Das Leben der Jugendlichen im Internet. Sprachliche, literarische, kulturelle und gesellschaftliche Aspekte*, Hamburg: Dr. Kovač, 155–166. [Neue slawistische Horizonte, Band 4].
- Petrović 2013:** D. Petrović, *Društvenost u doba interneta*, Novi Sad, Akademski knjiga.
- Tošović 2015:** Б. Тошовић, *Интернет-стилистика*, Москва: Флинта.
- Tošović, Wonisch 2016:** B. Tošović, A. Wonisch (Hg./Ur.), *Das Leben der Jugendlichen im Internet. Sprachliche, literarische, kulturelle und gesellschaftliche Aspekte*, Hamburg: Dr. Kovač [Neue slawistische Horizonte, Band 4].
- Vukajlija-www:** *Vukajlija*, <<http://vukajlija.com>>. 14. 8. 2016.
- Zevalo-www:** Pričaonica Zevalo-net, <<http://zevalo.net/>>. 14. 8. 2016.

Branko Tošović

DAS DERIVATIVE INTERNET

Zusammenfassung

Vorliegende Analyse ist der Internet-Sprache, den sprachlichen Ebenen des Internet, den sprachlichen Disziplinen, der Struktur der Wortbildung im Web und Korpora für die Untersuchung der Wortbildung im Internet gewidmet. Das Ziel der Analyse liegt darin, eine Antwort

auf die Frage zu finden, über welches derivative Potenzial die Kommunikation im Netz verfügt, inwieweit sich derivative Kreativität zeigt und welchen Charakter derivative Innovationen im Internet (Einheiten, Verfahren und Modelle) besitzen. Es gibt drei grundlegenden Typen der derivativen Neubildungen im Internet: kausative, utilitäre und perlokutive. Die Internet-Wortbildung umfasst vier thematische Blöcke: Wortbildung und Internet, Wortbildung im Internet, Internet in der Wortbildung, Wahrnehmung, Valorisierung und Regulierung der Wechselbeziehung Wortbildung – Internet. Das Korpus für die Untersuchung der Internet-Wortbildung besteht aus zwei Subkorpora: einem primären (autochthone, ursprüngliche Netz-Ressourcen) und einem sekundären (andere Quellen).

Keywords: Wortbildung, Derivation, Internet, Form, Verfahren, Modell, Neubildung, Innovation